

Правописні проблеми кінця XX – початку XXI ст.

Дженджеро Оксана Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

Петренко Юлія Вікторівна

студентка 32 групи технологічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми.

Проблеми українського правопису турбують науковців і пересічних громадян багато років. Століття руйнацій української мови призвели до того, що правопис, яким ми сьогодні маємо, втратив елементи своєї унікальності. Тому одним із завдань мовознавців є розроблення єдиної системи загальноприйнятих правил українського правопису, для того щоб українці були освіченими, грамотними, достатньою мірою ознайомленими зі скарбами української мови і могли практично використовувати їх. Крім того, на думку відомого мовознавця, професора Василя Німчука, «єдиний правопис консолідує українську культуру, етнос. Безладне розхитування орфографічних правил призводить до дестабілізації всіх норм літературної мови, дезорієнтує її носіїв, знижує грамотність населення, викликає хаос у словниках...» [1, с. 4].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми.

З дев'яностих років XX ст. у наукових колах ведуться дискусії щодо проблем функціонування української мови, де порушується питання українського правопису. Ця тема є однією із найпопулярніших сучасних напрямів дослідження мовців, журналістів, соціологів.

Одні вважають, що правопис має бути стабільним, щоб змін було у ньому якомога менше. Інші науковці дотримуються думки, що правопис потребує чимало змін і доповнень. Існують також думки, що ідея вироблення єдиного правопису для всіх українців є нереальною, тому що практично неможливо поєднати в одне єдине ціле дві правописні системи.

Важливе значення у контексті орфографічної реформи має праця директора Інституту української мови НАНУ В. Німчука «Сучасні проблеми українського правопису» [1]. Нам імпонує загальний підхід автора, який вважає, що сучасні мовознавці мають право на тільки спрощувати й уточнювати правила орфографії, а й давати повнокровне життя тим елементам української мови, які в часи тоталітаризму з політичних міркувань були несправедливо й примусово витіснені на другий план або зовсім заборонені. Прихильниками цієї ідеї є такі видатні мовознавці, як О. Пономарів, І. Вихованець, Н. Тоцька, І. Фаріон, М. Жулинський.

Також відбуваються дискусії щодо правописної проблеми в

багатьох українських виданнях, зокрема наукове обґрунтування вони мають у газеті «Літературна Україна». Занепокоєння засміченням української мови росіянізмами висловив Сергій Головащук у статті «Дещо про мову і сучасне мовлення». З ним дискутує інший відомий сучасний учений Святослав Караванський у статті «Нарікання з адресою та висновками». На думку останнього, саме український правопис 1933 року, якого дотримується Сергій Головащук, започаткував розвиток української мови у проросійському руслі.

Проти змін і доповнень в українському правописі виступає Світлана Єрмоленко. У публікації «Не експериментуймо з мовою!» мовознавець доводить, що не можна ламати єдині мовні стандарти, до яких люди звикли і які сприймаються суспільством як усталені мовні норми.

Проте, незважаючи на вже наявні теоретичні й практичні дослідження і беручи до уваги їх дискусійність, проблема вдосконалення українського правопису потребує подальшого обговорення та розроблення.

Мета статті — проаналізувати правописні проблеми кінця XX — початку XXI століття, зокрема пропонувані нововведення, розглянути історію українського правопису.

Виклад основного матеріалу

Український правопис — система загальноприйнятих правил української мови, які визначають способи передавання мовлення на письмі. Його значення для духовної культури дуже велике, адже правопис забезпечує міцність норми літературної мови, сприяє освіті й грамотності громадян. Українська орфографія, починаючи з алфавіту й закінчуючи правилами вживання розділових знаків, є важливим складником етнічної культури і невід'ємним її атрибутом. Доцент кафедри української мови і прикладної лінгвістики Національного університету «Львівська політехніка» Ірина Фаріон влучно називає правопис «корсетом мови» [2].

Український правопис пройшов доволі складний шлях свого становлення. Потреба в дослідженні історії українського правопису назріла давно, але особливо відчутна вона тепер.

До останньої чверті XIV ст. був поширений давньоукраїнський правопис. Кирилична абетка загалом відповідала звуковому складу давньоукраїнської мови. У XV-XVI ст. у текстах з'являються знаки наголосу на початку та в кінці слова. З XVII ст. зміни в українському правописі відбуваються від «Грамматики Славянския правилноє Сунтама» М. Смотрицького 1619 р., правопису «Грамматики малоросійського нарiччя» О. Павловського 1818 р., правопису, поданому в часописі «Русалка Дністровая» 1837 р., кулішівки 1856 р. — до правопису Б. Грінченка в «Словарі української мови» за 1907-1909 рр, що становить основу сучасної орфографії [3].

Вважаємо важливим кроком у розв'язанні проблеми сучасного українського правопису проведення I Міжнародного конгресу українців (1991 р.), на якому було прийнято постанову про вироблення єдиного сучасного правопису для українців, що проживають в Україні,

так і в діаспорі, котрий мав би опиратися на весь історичний досвід української мови.

У намаганні дерусифікувати український правопис 1999 року українські вчені Василь Німчук, Олександр Пономарів, Іван Вихованець, Ніна Клименко, Ніна Тоцька розробили «Український правопис. Проект найновішої редакції», основні положення якого орієнтовані на правопис 1928 року. Автори переконані, що це сприятиме поверненню мові тих природних елементів, які «загубилися» чи взагалі зникли з літературної мови в радянську добу.

Проаналізувавши Проект, ми звернули увагу на уточнення або модифікації у написанні українських слів, запропоновані авторами:

- розширити сферу вживання літери «г»;
- відновити літеру «и» на початку незапозичених та давно засвоєних слів перед приголосними «н» і «р» (иній, инший, иржа);
- писати слово «пів» завжди окремо від сусідніх, якщо воно означає половина (пів години, пів яблука);
- писати закінчення «и» в родовому відмінку іменників четвертої відміни з суфіксом «ен» (імени, племені);
- ввести написання закінчення «и» в родовому відмінку іменників третьої відміни (радості, крові);
- відмінювати іншомовні слова на «о» (кіна, депа);
- усунути подвоєння приголосних у словах іншомовного походження (тона, нето, бруто);
- поширити «правило дев'ятки» на правопис іншомовних власних назв (Аристотель, Едип);
- в словах іншомовного походження в позиції «і» перед «о» передавати звукосполученням «йо» (йон, йонійський);
- «е» передавати через «є» (проект);
- писати «ія» всередині слів іншомовного походження (артеріяльний, матеріял);
- не вживати звук «й» в окремих словах (параноя, секвоія);
- передавати іншомовний дифтонг «аи» через «ав» (авдит, аудиторія);
- писати з м'яким знаком імена по батькові (Ігорьовичу);
- відповідно до живого мовлення не відбивати подвоєння приголосних в іншомовних власних назвах (Мароко, Голандія, а не Марокко, Голландія.) [4; 5].

Чимало дискусій спричиняє нечіткість деяких положень щодо вживання дефісу. Тому маємо військово-морський флот (замість військовий морський), квантово-механічний та теоретико-множинний підхід (тоді як має бути квантовомеханічний та теоретикомножинний), науково-технічну мову (замість наукової і технічної).

На наш погляд, саме через значну кількість суперечностей та протиріч, послуговуватися цим правописом українцям дуже важко. Пересічний український громадянин ніколи не скаже бюра (тим більше б'юра), метра, ситра, бо він з дитинства засвоїв, що запозичені іменники на «о» не відмінюються. Реформатори пропонують усупереч усталеним

правилам такі слова відмінювати.

Понад десятиріччя з приводу правописних питань дискутують учасники Київського фізико-математично-астрономічного термінологічного семінару, у якому беруть участь термінознавці. Адже існує проблема унормування правопису вузькофахових термінів і терміносполук.

До мовних, а не суто правописних питань належить пропозиція авторів «Проекту» писати імена по батькові від Ігор, Лазар не так, як вони вимовляються (Ігорович, Лазарович), а трохи інакше: Ігорьович, Лазарьович. Вважаємо, що це не лише суперечить практиці, так ще й не узгоджується з написанням присвійних прикметників від цих імен: Ігорів — Ігорева, Лазарів — Лазарева. Незвичними видаються й такі форми від дієслова завмерти: завмру, завмруть, завмри. Щодо літери «г», то погоджуємось з думкою тих науковців, які висловлюють сумніви, чи треба її запроваджувати знову. Адже в нас є слова «грунт», «ганок», «гелготати» тощо. Якщо поширювати це нововведення не лише на всі запозичені власні назви (Вергілій, Георг, Гегель, Васко да Гама), а й на загальні, у яких «g» передаватиметься через «г», а «h» — через «г», то, на думку відомого лінгвіста В. Русанівського, ми втрачимо своєрідність української мови й орфографічну прозорість [6]. Погоджуємося з думкою науковця про те, що милозвучній українській мові не притаманне вживання «и» на початку слова, надмірне вживання літери «г».

«Проект» найновішої редакції українського правопису майже не знайшов свого використання. Проте деякі мовознавці вважають, що він зможе стати реальністю лише в повноцінній українській державі, громадяни якої шануватимуть загальнонаціональні духовні цінності.

Висновок. Отже, правопис — система, що розвивається. Тому цей процес необхідно відстежувати, упорядковувати, коригувати. Адже відбуваються зміни в суспільстві, у мовній системі. Мова, як живий організм, поповнюється новим словами, видозмінюється і набуває нових властивостей, які обов'язково треба побачити й зафіксувати. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні єдиних правил правопису, який не буде засмічувати нашу мелодійну мову; пошуках прийомів, які відповідатимуть ефективному використанню українського правопису. У цьому процесі варто пам'ятати, що мова повинна не роз'єднувати людей, а навпаки, об'єднувати.

Література:

1. Німчук В. Сучасні проблеми українського правопису / В. Німчук // Літературна Україна. — 2001. — 11 січня. — С. 4—6.
2. Кульова В. Чи на часі змінювати правопис? / В. Кульова. — Режим доступу: <http://www.kreschatic.kiev.ua/ua/2463/art/18462.html>
3. Український правопис / [за ред. Є.І. Мазніченко]. — К.: Наукова думка, 2012. — 286 с.
4. Кочерга О. Правописні проблеми термінознавства / О. Кочерга, Є. Мейнарович. — Режим доступу: <http://r2u.org.ua/node/106>.

5. Проблеми українського правопису в ХХ. — Режим доступу: <http://vlada.kiev.ua/pravopys/1.html>.

6. Русанівський В.М. Стосунок «Проекту» до реального українського правопису / В.М. Русанівський. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/rizne/rusan.htm>.

Лексичні проблеми перекладу текстів кіносценаріїв

Циба Юлія Володимирівна

студентка ОКР «Магістр» Донецького національного університету

Вступні зауваження. Кінематограф сьогодні є одним з найпопулярніших мистецтв, а також значною складовою культури та економіки різних країн. Однією з основних складових комерційного і творчого успіху будь-якого кінофільму за кордоном є якісний переклад на іноземну мову. Проблема лінгвістичного дослідження кінотексту вивчається в роботах В.С. Горшкової, І.К. Федорової, Л.М. Алексєєвої, К.Б. Іванової та інших.

Об'єктом дослідження є кінотекст як особливий вид тексту.

Предметом даного дослідження є лексичні проблеми перекладу текстів кіносценаріїв з англійської мови на українську.

Мета роботи полягає в визначенні основних особливостей, перекладацьких стратегій і принципів адекватного перекладу кінофільмів.

Для виконання даної мети були поставлені такі завдання: визначити поняття кінотексту з точки зору лінгвокультурології; зазначити основні особливості текстів кіносценаріїв та проблеми їх перекладу.

Матеріалом дослідження стали 150 лексичних конструкцій (речення і словосполучення), які було отримано методом суцільної вибірки із текстів кіносценаріїв на англійській мові та їх українських перекладів.

Поняття кінотексту. Будь-який фільм можна визначити як дискретну послідовність безперервних ділянок тексту; саме ця послідовність називається кінотекстом: «Безперервними сегментами кінотексту є кадри. Таким чином, кінотекст - це ланцюжок ядерних кадрів» [3; 109].

Основні особливості текстів кіносценаріїв. Кінотекст складається з образів, що рухаються і образів статичних, мови, усної та письмової, шумів і музики, які організовані особливим чином і знаходяться в нерозривній єдності. Таким чином, в кінотексті присутні дві семіотичні системи, – лінгвістична і нелінгвістичні – які оперують знаками різного роду [1; 5].

Лексичні проблеми перекладу кінотекстів. Будь-який фільм припускає наявність різної лексики, яка вживається в різних значеннях, з різним емоційним забарвленням і може нести, в кожному з випадків різне смислове навантаження. Основними лексичними труднощами перекладу кінотексту є переклад назви, власних імен, побутових та ситуативних реалій та гумору.

1. Назва як одна з домінуючих позицій художнього твору відображає загальні тенденції перекладів і часто підлягає різним